

Anarko Kapitalizm Üzerine İkinci İnceleme: Piyasa Anarşizminde Güvenlik ve Hukuk Hizmetleri

Belgin Büyükbuğa Tarhan

Yrd. Doç. Dr. | Adnan Menderes Üniversitesi, Söke İşletme Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 23, Sayı: 89, Kış 2018, ss. 101-121.

Öz

Klasik liberalizm, ortaya çıkardığı tüm sorunlara rağmen devleti bireysel özgürlüklerin, adil ve barışçıl bir toplumsal düzeninin sürekliliği için zorunlu bir kurum olarak kabul eder. Bu bakımdan devletin güvenlik, yargı ve adalet gibi hizmetleri yerine getiren bir tekel olmasında sakınca görmez. Liberal düşünce geleneği içinde yer alan sınırlı devlet taraftarı liberteryenizm (minarşizm) de, doğası gereği bu hizmetlerin yalnızca devlet sahasında kalması gerektiği görüşündedir.

Piyasa anarşizmi ise gayri ahlaki bir kurum olarak tanımladığı devleti, bireysel özgürlükler önündeki en büyük engel olarak görür. Güvenlik, yargı ve adalet hizmetleri, devletin cebir yoluyla ele geçirdiği tekeline bırakılmaz. Bu hizmetler ile devlet arasında zorunluluk beraberlikten ziyade sorunlu bir birliktelik vardır. Çalışmada her iki sahayı devletin tekeline bırakan sınırlı devlet taraftarı liberteryenizm ile piyasa anarşizminin fikirleri karşılaştırmalı bir bakış açısıyla ele alacaktır. Piyasa anarşizminin piyasa toplumu fikri tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Serbest Piyasa Anarşizmi, Minarşizm, Piyasa Toplumu, Özel Güvenlik Acenteleri.

Second Analysis on Anarcho Capitalism: Security and Law Services in Market Anarchism

Abstract

Classical liberalism recognizes the state as an obligatory institution for the continuity of just and peaceful social order and individual freedoms despite all the problems it creates. In this framework, it does not mind that the state is a monopoly which performs some services such as security and justice. According to supporter of limited state called libertarianism (minarchism) that places in the tradition of liberal thought, these services should be left in the field of state by nature.

The market anarchism regards the state, which defined as a non-moral institution, as the greatest obstacle for individual freedoms. Security, judiciary and justice services cannot be commended to the monopoly of state captured by force. There is a problematic union between these services and the state rather than obligatory cooperation. In the study, the ideas of the market anarchism and supporter of the limited state libertarianism that commended two areas to the monopoly of state will be examined from a comparative point of view. The idea of market society of market anarchism will be opened for debate.

Keywords: Free-Market Anarchism, Minarchism, Market Society, Private Defense Agents.

Giriş

Uzun insanlık tarihi içinde modern devletin varlığı yeni sayılsa da, devlet öncesi ve/veya devletsiz toplum kaos, şiddet ve vahşetle anılmaktadır. Oysa piyasa anarşizmi ya da daha yaygın ifadeyle anarko kapitalizm¹, devletsiz bir toplumun mümkün olabileceği hatta liberal değer ve kurumların ancak böyle bir toplumda yerleşik hale gelebileceğini iddia eder. Devletsiz bir toplumda bireylerin özgürlük ve barış içinde yaşamalarına daha çok imkan yaratılacağını ya da, tersinden ifade edilirse, devletli topluma göre bireylerin yaşam ve temel özgürlüklerine yönelik tehdidin daha az olacağını öne sürer.

Devletsiz bir liberal toplum fikrinden hareket eden piyasa anarşizmi, diğer tüm liberalizm türlerinden ayrılır. Kökleri liberalizm ile bireyci anarşist felsefeye dayanan bu görüşün özgünlüğü, gönüllü ilişkiler alanı olarak tarif edilen piyasa ile baskıcı ve cebre dayalı ilişkilerin hakim olduğu ileri sürülen devlet düzeni arasında uzlaşmaz bir çelişki olduğu tespitinden ileri gelir². Piyasa ile siyaset kurumunun birlikteliği, klasik liberal düşüncenin sunduğu gibi, liberal bir toplum için yegâne seçenek olmamalıdır. Piyasa anarşizmine göre takip edilmesi gereken düşünsel hedef, toplumdaki gönüllü ilişkiler ağını genişletmek ve dolaylı olarak toplumun üzerindeki devlet yükünün kaldırılmasına katkıda bulunmaktır.

Çalışma boyunca devletle zorunlu bir beraberlik gerektiğine dair klasik liberal ve minarşistlerin savları ile sorunlu bir birliktelik olarak tarif edilen piyasa anarşistlerinin görüşleri karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Ayrıca piyasa anarşizminin gönüllü ilişkiler alanı olarak nitelediği ile piyasa toplumunda güvenlik, hukuk ve yargı gibi hizmetlerin nasıl gerçekleşeceğine dair bir tartışmaya da yer verilecektir.

1. Güvenlik Hizmetleri

1.1. Sınırlı Devlet Anlayışında Güvenlik Hizmeti

Temel hürriyetlerin korunması ve toplumda barışçıl ilişkilerin süreklilik kazanması, liberal düşünce geleneği içinde devletin meşruiyetine dair en önemli savlardan biridir. John Locke toplum sözleşmesinde, devletin bireyleri içindeki kargaşadan ve dışarıdan gelebilecek istila tehlikesinden koruyacağını

1 Bu çalışmada devletsiz bir toplum fikri tartışmaya açılacağı için daha yaygın kullanılan anarko kapitalizm yerine anlamı daha açık şekilde vurgulayan piyasa anarşizmi kavramı kullanılacaktır.

2 Piyasa ile siyaset kurumunun değerleri de iş görme usulleri de farklıdır, bu sebeple aralarında uzlaşmaz bir zıtlık vardır. Daha ayrıntılı ve geniş tartışma için bkz. Belgin Büyükbuğa, "Anarko Kapitalizm Üzerine (Bir)inci İnceleme", *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı: 78, 2015, ss. 23-43.

vurgulayarak, bu görüşün temellerini atmıştır³. Temel hürriyetlerin korunması ve toplumda barışçıl ilişkilerin sürekliliği için devletin zorunlu olduğu yönündeki görüş, zamanla ekonomi sahası için de geçerlilik kazanmıştır. Adam Smith, tanıklık ettiği yüzyılın yeniden biçimlenen iktisadi ilişkileri ve bu yeniden biçimlenmenin arkasında yatan nedenleri açıklarken, piyasa düzeninin işleyişini anlatmaktadır. Doğal özgürlük düzeni olarak adlandırılan iktisadi düzene bakıldığında, piyasa kurumu ile devletin koruyucu nosyonu bir aradadır. Bu savı daha ileri bir noktaya taşıyan Smith, adalet ve güvenlik hizmetleri olmaksızın iktisadi ilişkiler de dahil olmak üzere bireylerin faaliyetlerinin uzun süreli olamayacağı görüşündedir⁴. Smith sonrası liberal iktisatçılar arasında daha da yaygın kabul gören bu anlayışa göre güvenlik ve dolayısıyla devlet, piyasa düzeni için önkoşuldur.

Siyasal alanda Locke, iktisadi sahada ise Smith, devletin meşruiyetine dair teorileri ile kendilerinden sonraki liberal yazını derinden etkilemiştir. Sınırlar içinde ve dışında asayiş sağlamanın yegâne yolunun devlet aracılığı ve gücüyle gerçekleşeceği fikri, sarsılmaz bir şekilde benimsenmiştir. Oysa güvenlik problemi, insanlığın başlangıcına kadar gider. Zira ister uzlaşma ister çatışma yoluyla olsun, devleti inşa etmeden önce de bireylerin ve içinde var oldukları toplumların güvenlik ihtiyacı vardır. Klan, kabile ya da aşiret gibi tarih içinde pek çok biçimini bulabileceğimiz topluluklar, varlıklarını tehdit eden saldırılara karşı çözüm üretmişlerdir.

Ticari ilişkilerin sürekliliği için devlet eliyle yerine getirilecek iç ve dış güvenliğin önceliğine dair Smith'in savı, piyasa anarşistleri tarafından yeniden ele alınır. Piyasaya kümülatif olarak bakıldığında Smithçi tez gibi daha pek çok ön koşul ya da ön gereklilikler üretilebilir. Piyasa faaliyetinin ön koşulu olarak değerlendirilebilecek binlerce zorunlu mal ve hizmetin varlığı gerekli görülebilir⁵. Keza tacirleri ve ticari ilişkileri etkileyecek hukuki kodlar da zorunlu ön koşullar arasında sayılabilir; fakat tarihsel seyri içinde hiçbir toplumsal ve iktisadi düzen, tam teşekküllü şekilde bir anda var olmamıştır. Bu yüzden güvenlik ile onunla özdeş tutulan devletin zorunlu ön koşul olması görüşü, piyasa anarşistlerince geçerliliği olmayan bir sava dönüşmektedir.

Daha yakın zamana gelerek, güvenlik hizmetinin niçin devletin tekelinde olması gerektiğine dair çağdaş liberteryenlerin argümanları ele alınabilir.

3 John Locke, *Hükümet Üzerine İki İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme*, (Çev. Fahri Bakırcı), Ankara: Babil Yayınları, 2004, s. 95.

4 Edwin Van De Haar, *Classical Liberalism and International Relation Theory: Hume, Smith, Mises and Hayek*, New York: Palgrave Macmillan, 2009, s. 67; Andrew W. Walter, "Adam Smith and the Liberal Tradition in International Relations," *Classical Theories of International Relations*, ed.: Ian Clark and Iver B. Neumann, Houndmills: Macmillan Press, ss. 142-172, 1996, ss. 143-144.

5 Murray Rothbard, *İnsan, İktisat, Devlet I-II*, çev.: Ahmet Uzun ve Ayşe Meral Uzun, Ankara: Liberte Yayınları, 2009, s. 891.

Güvenliği devletin tekeline emanet eden minarşistler, bunu “hizmetin” niteliği ile açıklama yoluna giderler. Minarşistler, devletin güvenlik hizmetinin üstünlüklerini sıralarken, dolaylı olarak piyasa tarafından sunulmasının sakıncalarını da dile getirmiş olurlar. Güvenlik hizmeti, doğası gereği piyasa tarafından yerine getirilemez. Bu yöndeki argümanlardan ilki, güvenliğin doğası gereği kolektif bir niteliğe sahip olmasından ileri gelir. Daha açık bir ifade ile güvenlik hizmetinde, faydadan dışlamanın mümkün olmadığı dışlanamazlık (*inexcludable*) kriteri geçerlidir. James Buchanan, Gordon Tullock gibi Kamu Tercihi Okulu düşünürleri ile piyasa anarşistleri arasındaki tartışmaların başında gelen maliyetten dışlayamama problemi, mal ve hizmetlerin kamu/özel ayrımına tutulmasıyla ilgilidir. Bu düşünceye göre, kimi mal ve hizmetlerin gerek fayda gerekse maliyet bakımından bölünmesi mümkün değildir. Buchanan fayda ve maliyetin bölüşümünün, finansmanın ve dağıtımın mümkün olmadığı noktada mal ve hizmetlerin kamu tarafından yerine getirilmesinin diğer seçenek olan piyasaya göre üstünlüğünü ileri sürer⁶.

Bir takım mal ve hizmetlerin belirli kriterler açısından özel ya da kamusal üretime daha uygun olduğu şeklindeki ayırım, piyasa anarşistlerince de konu edilen bir meseledir. Geçtiğimiz yüzyılda yolların yapımı, tren yolu işletmeciliği hatta posta hizmetleri dahi faydadan dışlayamama/maliyet bedelini yükleyememe gibi sorunlar nedeniyle kamusal hizmetler olarak görülüyordu. Maliyetin bireyler arasında bölüştürülememesi problemi, Hoppe’ye göre günümüzde geçerliliğini yitirmiştir⁷. Hoppe ve Rothbard gibi piyasa anarşistleri, kamu ve özel ayrımı olmaksızın tüm mal ve hizmetlerin maliyet ve faydasının bireyselleştirilebileceğini savunurlar. Böylelikle piyasa anarşistleri, mal ve hizmetler arasında kamu/özel ayrımı yapmanın geçersizliğini göstermeye çalışırlar. Özellikle de güvenlik ve adalet gibi hizmetler söz konusu olduğunda kamu/özel ayrımı reddedilir. Hoppe, mal ve hizmetler arasında kamusal/özel ayrımına tabi tutmayı mümkün kılacak açık ve kesin kriterlerin olmadığını ileri sürer. Hoppe’ye göre, göre hiçbir malın ya da özel nedenle bir güvenlik hizmetinin peynir üretiminin, konut ya da sigortacılık gibi hizmetlerden farkı yoktur⁸.

Tıpkı bir otomobil, mobilya ya da sağlık hizmeti gibi güvenlik de bireyler için bir ihtiyaçtır. Piyasa anarşizmi taraftarları savunma hizmetine değil, savunma hizmetlerinin devletin zorunlu tekeli altında olmasına itirazda bulunur ve bu hizmetlerin devlet tarafından sunulması durumunda ortaya çıkabi-

6 James M.Buchanan, *The Demand and Supply Of Public Goods*, Chicago: Rand McNally Company, 1968, ss. 182-87.

7 Hans-Hermann Hoppe,, “Fallacies of The Public Goods Theory and The Production of Security”, *The Journal Of Libertarian Studies*, Vol.9, No.1, 1989, s. 29.

8 Hoppe, a.g.e., s. 27.

lecek problemleri sıralarlar. Devletin savunma sahasında olmasının ürettiği problemleri birkaç başlık altında sunmak mümkündür.

Zorunlu Tekel Problemi. Hem minarşist hem de anarşist görüş içinde her iki sahadaki (piyasa ve devlet) tekeller, tartışma konusudur. Minarşistler, devletin tekeline de piyasada oluşan tekellere de peşinen olumsuzluk atfetmez. Minarşizme göre devlet tekeli de piyasa tekelleri de, ürettikleri sonuç ve hizmet verdikleri kitle açısından ele alınmalıdır. Nasıl bilgisayar teknolojisinde IBM, yazılımda Microsoft kendi sahasında tekel olmasına rağmen tüketicilerin menfaatleri bundan doğrudan olumsuz etkilenmemektedir, devletin de sunduğu hizmette tekel olması sakıncalı görülmemelidir⁹. Oysa piyasa anarşizmine göre devletin tekeli ile piyasada oluşan tekel, bir tutulamaz. İki arasındaki fark, cebir kriteri bağlamında ortaya çıkar. Devlet diğer tüm aktörlerin faaliyet göstermesini cebir yoluyla engellediği için zorlayıcı tekelidir. Özellikle söz konusu olan güvenlik hizmeti, devlet egemenliğinin sonucu olarak yalnızca kendisinin varlık gösterdiği dışlayıcı zorunlu tekel niteliği taşımaktadır. Güvenlik hizmetine giriş ve çıkışların cebir yoluyla engellenmesi, onun niteliği, bedeli, sınırları ve kapsamı gibi pek çok konuda sorun üretmektedir.

Bilgi Problemi. Savunma ve güvenlik hizmetleri, devletler için geniş çapta örgütlenmeyi gerektiren makro bir politika alanıdır. Üstelik yalnızca sınırlar içinde değil, sınır dışında olup biteni de takip ve kontrol etmeyi gerektirir. Çoğu kez konu güvenlik olduğu için sınır ve ötesinde elde edilen bilgiler, “devlet sırrı” kabuğu altında saklanır. Devlet sırrı altında gizlenen güvenlik politikaları, sanıldığı gibi otoriter ve totaliter rejimlere özgü değildir. Her ne kadar hesap verilebilirlik ve şeffaflığı sağlamak amacıyla bir takım önlemlere yer verilse de günümüz demokrasilerinde de güvenlik hizmetini yerine getiren savunma bakanlıkları ve ordu güçlerinin faaliyetlerinin üzeri örtülmektedir. Savunma hizmetinin başına yerleştirilen “ulusal” kavramı da bu amaca hizmet eder şekilde milli menfaatlere bağlandığı için güvenlik devlet aklına emanet edilmektedir. Bu sebeple özellikle güvenlik hizmetine dair politikaların içeriği bilinmemektedir.

Bilgi problemi, güvenlik hizmetinin kolektif niteliğinden ötürü iktisadi alana da sızar. Tam kamusal hizmet sınıfına giren kolektif güvenlik hizmetinin yarattığı sorun, Mises’in rasyonel iktisadi hesaplama kavramına referansla açıklanabilir. Mises geçtiğimiz yüzyılın başında devlet sosyalizminin egemen olduğu Sosyalist Blok’ta üretim araçlarının özel mülkiyetinin

9 Tibor R. Machan, “Reconciling The Anarchism And Minarchism,” *Anarchism/Minarchism: Is A Government Part Of A Free Country?*, içinde ed.: Roderick T. Long ve Tibor R. Machan, Burlington: Asgate Publishing Company, 2008, s. 61.

kaldırılması rasyonel bir iktisadi hesaplamanın mümkün olmayacağından sebebiyle bir ekonomik etkinliğin de var olamayacağını söylemekteydi. Bu düşünceye göre, özel mülkiyet ve piyasa kurumu ortadan kalktığında, iktisadi aktörlere rehberlik eden fiyatlar da yok olacaktır. Fiyatlar olmadığında, üretimin fırsat maliyeti bilinemeyecektir¹⁰. Mises'in devlet sosyalizmine dair eleştirisi, modern devletin tam kamusallık içine gizlediği savunma harcamaları için de geçerlidir¹¹. Bu manada özellikle dış güvenliği bütünüyle kendi tekeli altına alan devletin savunma gereksinimini, yöntemini, harcamalarını belirlerken izlediği yol muğlaktır. Savunma, tüm halkın iktisadi kaygılarının üzerinde bir yerde konumlandırıldığı için piyasada sunulan diğer mal ve hizmetlerden farklı olarak iktisadi hesaplama konusunun dışına itilmektedir.

Bilgi probleminin bir yönü de halk kitleleriyle ilişkilidir. Makro bir politika olarak savunma hizmeti, geniş halk kitleleri için anlaşılır değildir. Bireyler, yalnızca kendi güvenlikleri için endişe duyar ve gerekli önemlerin alınmasını talep eder fakat ne alınan kararları ne de onların sonuçlarını değerlendirebilme imkanına sahiptirler. Kolektif güvenlik, geniş halk kitlelerinin bedeline katkıda bulunduğu fakat hizmetin niteliği ile ilgili hiçbir şekilde bilgi ve karar süreçlerine dahil olmadığı bir saha olarak kalmaktadır.

Fiili savaş durumunda ya da savaş tehdidi olduğunda bilgi probleminin ürettiği sorun daha açık hale gelmektedir. Halklar yaşamlarına dair güvenlik kaygısı ya da olası bir tehdit algısıyla kolaylıkla yönetilebilir hale gelmektedir. Devletler de çoğu kez kamuoyu aracılığıyla yüksek tehdit algısı oluşturarak, halkı savaşın haklılığına ve gerekliliğine hazırlamaktadır. Böylece devlet savunma bütçesini arttırmakta, vergi oranlarını yükseltmekte, askerliği özendirmekte ya da zorunlu kılmaktadır.

Son dönemde gerçekleşen bölgesel savaşlara ve askeri müdahalelere yakından bakıldığında, iddia edildiği gibi "tehditlerin" savaşları zorunlu kılan nedenler olmadığı ortaya çıkar. Soğuk savaş döneminde Kuzey Vietnam'ın, 2000'li yıllarda ise Irak'ın diğer halkların güvenliği için tehdit oluşturduğuna dair bilgiler üretilerek, savaşın zorunluluğu konusunda Amerikan halkı ikna edilmeye çalışıldı. Sonrasında ise bunların halkların değil Amerikan devletinin yüce çıkarları ile ilişkili olduğu anlaşıldı.

Diğer tüm kamusal hizmetlerde olduğu gibi güvenlik hizmetinde de tüm yurttaşlar bu hizmetin bedeline katılmak zorundadır. Ama bedelin belirlenmesindeki payı oldukça düşüktür. Piyasada sunulan hizmetlerden farklı olarak güvenlik hizmetinin finansmanı zorunlu vergilerle sağlanır. Güvenlik

10 Ludwig von Mises, *Sosyalizm*, çev: Yusuf Şahin, Ankara: Liberte Yayınları, 2007, ss. 115-117.

11 Leonard Brewster, "The Impossibility of The State", *Journal Of Libertarian Studies*, Vol.16, No.3, 2002, s. 27.

hizmetinin bedelinin nasıl hesaplandığını bilebilmek de mümkün değildir. Daha çok ya da daha az güvenlik ihtiyacına sahip olanlar, bu hizmetinin bedelini belirlemeye etkide bulunamaz. Güvenliğin sağlanmadığı ya da çok yüksek tehdit barındıran bir bölgede yaşayan vatandaş da tehlike riski düşük olan bir bölgede yaşayan da aynı bedeli öder.

Kullanıcı Problemi. Güvenlik hizmeti, doğası gereği, tam kamusal hizmet olduğu için toplumdaki herkesin neden eşit olarak yararlandığı düşüncesi çok yaygındır. Finansmanına herkesin katkıda bulunduğu, herkesin yarar sağladığı görüşü teoride kalmaktadır. Pratikte durum bundan farklıdır. Ekseriyetle, devletin sunduğu güvenlik hizmetinden en çok yararlananlar, üst düzey devlet görevlileri ve siyasal iktidar sahipleridir. Doğası gereği devlet, daha çok kendisini, yani siyasal iktidar tekelini elinde tutanları korumakla meşgul olmaktadır. Tüm yurttaşları kapsaması gereken hizmetten herkes eşit şekilde yararlanmamaktadır. Bu durumu kanıtlayan göstergelerden biri ABD'ye aittir. ABD halkının büyük bir bölümü, ulusal güvenliğin kendilerine sunduğu güvenlik hizmetine güvenmeyerek, özel güvenlik önlemlerine de başvurmaktadır. Kamu güvenlik politikalarına bütçeden 40 milyar dolar harcanırken, vatandaşlar ek olarak özel güvenlik hizmetlerine 90 milyar dolar harcamaktadır¹².

Kolektif güvenlik adına oluşturulan politikalar ile yapılan harcamaların amaca hizmet edip etmediği de sorgulanmalıdır. Ülkelerin silahlanma kapasiteleri ile barışçıl bir düzen arasındaki ilişki incelenebilir. Bir devletin savunma kapsamında silahlanması, tehdit olarak gördüğü ülkelere ve/veya komşu ülkelere silahlanmaları gerektiği sinyalini vermekte ve karşılıklı savaş ortamını körükleyici etkide bulunmaktadır. Ekonomi ve Barış Enstitüsü'nün 2017 Küresel Barış Endeksine¹³ göre İzlanda, Yeni Zelanda ve Portekiz'in başını çektiği en barışçıl 10 ülkenin savunma bütçesi, GSMH'lerinin %3'ü civarındadır. Buna karşın Suriye, Afganistan ve Irak'ın ilk sıralarda yer aldığı, barışa en uzak 10 ülkenin savunma bütçelerinin GSMH'ye oranı ortalama %37'dir. Halkların güvenliğini sağlamak üzere üretilen politikalar, yatırımlar ve harcamalar barışın sağlanmasına katkıda bulunmadığı gibi komşu ve çevre ülkelerle çatışma ve savaş ortamı doğurmaktadır. Ekonomi ve Barış Enstitüsü'nün sunduğu veriye göre ilk grup ülkelerin zaten gelişmiş Batı medeniyeti dâhilinde olduğu buna karşın ikinci grup ülkelerin ise sorunlu bir coğrafyada yer alma şansızlığına maruz kaldığı ileri sürülebilir. Ancak böyle

12 Robert Higgs, "Government Protect Us?" *Independent Review*, Vol. 7, No. 2, 2002, s. 311.

13 Küresel Barış Endeksi, devletleri devam eden iç ve uluslararası çatışmalar, toplumsal güvenlik ve militarizasyon gibi üç temel alana ilişkin yirmiüç gösterge aracılığıyla puanlanmasıyla sıralamaktadır. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. <http://visionofhumanity.org/indexes/global-peace-index> (25.10.2018).

bir savda, devletlerin kaderini belirleyen coğrafya olduğu gibi bir sonuca ulaşılır. Oysa medeniyetlerin yükselişi ve çöküşünde coğrafya belirleyen değil, belirlenendir. Uzun medeniyetler tarihine göz atıldığında, milletlerin kaderlerinin, o ülkenin toplumu ve yöneticileri eliyle gerçekleştiği görülecektir.

1.2. Piyasa Toplumunda Güvenlik Hizmeti

Bireylerin özgürlükleri ile toplumların barışçıl düzenine yönelik tehdit ve sorunlar, devletlerin ortadan kalkmasıyla kendiliğinden çözüme kavuşmayacaktır. Zira toplumların güvenlik gereksinimleri ortadan kalkmaz. Bu durumda piyasa anarşizminin güvenlik hizmetine dair önerilerini ele almak gerekir.

Piyasa anarşizmi içinde görüşler, yekpare değildir. Sorunu ortaya koyuş biçimleriyle ayrışan piyasa anarşistleri farklı öneriler sunmaktadır. Örneğin anarşist literatür içinde öne çıkan David Friedman, finansmanın cebir yoluyla toplanmasına itiraz etmekte fakat güvenlik hizmetinden devleti dışlamamaktadır. Devletin doğasından kaynaklanan sorunları ve özellikle de savunma giderlerinin zorunlu finansmanını bertaraf etmek için “savunma hizmetini” piyasalaştırmaktadır. Bu görüşe göre, piyasada hiçbir aktör mal ve/veya hizmeti zor yoluyla satamaz ya da bir başka ifadeyle piyasada hiçbir alıcı, bir mal ve/veya hizmeti almak mecburiyetinde değildir. Cebre karşı korunma ekonomik bir mal olduğu için savunma hizmetlerine ödenecek bedel, yaşanan bölgedeki güvenlik sorunuyla ilişkili olarak piyasa koşullarında belirlenecektir¹⁴. Oysa devletli düzen içinde vatandaşlar, güvenlik hizmetini zorunlu olarak vergilerle finanse etmektedirler. Friedman devletli düzen içinde kalarak güvenlik hizmetini piyasalaştırmaktadır¹⁵. Böylece güvenlik ihtiyacı bireylerin gönüllü katkılarıyla sağlanıyor olma niteliğini kazanır.

Friedman'ın ılımlı yaklaşımına karşılık piyasa anarşizminin diğer temsilcileri, tekeli devletten terk edilmesi gerektiği fikrinde birleşirler. Eğer bu hizmetin tüketicileri ve finanse eden kişiler bireyler ise, hizmetin niteliğini tercihleriyle yönlendirebilmelilerdir. Bu anlamda tıpkı diğer mal ve hizmet sahalarında olduğu gibi bireylerin güvenlik ihtiyaçlarını esas alan güvenlik acenteleri fikri öne çıkar. Piyasa anarşizminin ilk dönem temsilcileri Moris ve Linda Tannehill gibi Murray Rothbard da devletin tekeli güvenlik hizmetinin yerine güvenlik acentelerini önerir.

14 David Friedman, *The Machinery of Freedom: Guide to a Radical Capitalism*, Chicago: La Salle-Open Court, 1995, ss. 114-140.

15 Friedman, a.g.e., s. 137.

Tannehill'ler ile Rothbard, güvenlik hizmetini kolektif/ulusal bir perspektiften değil bireysel açıdan ele alırlar. Güvenlik tıpkı bakkaldan aldığımız ekmeğe, hastalandığımızda gittiğimiz doktorun sunduğu hizmet gibidir. Nasıl piyasada itibar kazanmış ve rakiplerine göre daha iyi hizmet veren doktorlar varsa aynı yarışmacı sistem güvenlik için de geçerli olacaktır¹⁶. Bireyler evlerini cephaneliğe çevirip etrafını tellerle sarmayacağına göre yapılması gereken şey, güvenlik hizmetini kiralayacakları bir acente/şirket ile anlaşarak sağlamaktır¹⁷. Bireyler, ihtiyaç duydukları güvenlik hizmetini talep edecek ve bireysel sözleşmeler aracılığıyla kararlaştırdıkları primlerini ödeyeceklerdir. Rothbard, serbest piyasa savunma hizmetlerinin nasıl olabileceğiyle ilgili şu çıkarımda bulunur¹⁸:

Çok muhtemel olarak bu tip hizmetler, düzenli ödenen primlerle ve talep üzerine arz edilen hizmetlerle birlikte peşin bir abonelik temeli üzerinde satılacaktır. Her biri bir etkinlik ve doğruluk şansı elde ederek, kendi hizmetleri için bir tüketici piyasası kazanmaya çalışan çok sayıda rakip ortaya çıkacaktır. Tabi bazı bölgelerde tek bir birimin diğer hepsini rekabet dışı bırakması mümkündür, fakat bölgesel bir tekel olmadığını ve etkin firmaların diğer coğrafi sahalarda şubeler açabileceğini fark ettiğimiz zaman, bu pek mümkün gözükmez.

Zorunlu vergilerle sağlanan ve üzerinde söz hakkının olmadığı bir hizmet yerine bireyler ihtiyaçlarına göre belirleyebildikleri bedeli ödeme imkanına sahip olacaklardır. Hizmetin niteliğini ve kalitesini belirleyebildikleri gibi uygun görmediklerinde ya da başka gerekçelerle ayrılma hakları da saklı olacaktır.

Anarşistler, devletli toplumun sunduğu güvenlik hizmetindeki sakıncaları ortadan kaldırmayı hedeflerler. Bunlardan ilki, güvenlik hizmetinin herkesin katılmak zorunda olduğu ve cebre dayalı şekilde finanse ettiği bir hizmet olmaktan çıkmasıdır. Bireyin kendisini ve ailesini korumayla ilgili planı kendi tasarrufuna bırakılır. İkinci olarak, savunma hizmeti de diğer hizmetler gibi bölünebilir, hesaplanabilir hale gelir. Bir diğer husus da, toplumun güvenlik ihtiyacına ödediği bedelin azalması yönünde etkide bulunmasıdır. Güvenlik hizmetinin üretimi gönüllü şekilde gerçekleştiğinde, pek çok kişi muhtemelen bu hizmeti ve sigorta sözleşmesini herhangi bir tekensiz durum olduğunda ya da saldırıya uğradığında satın almayı tercih edecektir; hiçbir üretici de gelirini hizmetini kalitesini yükseltmeksizin arttıramayacaktır¹⁹. Dolaylı olarak güvenlik adına ödenen bedel, azalacaktır. Kuşkusuz bunlara devletin güvenliği sağlamak üzere yaydığı hatta çoğunlukla kendi yarattığı terör ortamından kaçınmak gibi pozitif dışsallıkları da eklemek gerekir.

16 Rothbard, a.g.e., s. 893.

17 Moris & Linda Tannehill, *The Market For Liberty*, M1: Self-Published, Lansing, 1970, s. 78.

18 Rothbard, a.g.e., s. 893.

19 Hoppe, a.g.e., ss. 35-37.

2. Hukuk ve Yargı Hizmetleri

2.1. Klasik Liberalizm ve Minarşizm Perspektifinden Hukuk-Devlet İlişkisi

Hukuk ile devlet kavramı arasındaki ilişkiye dair tartışmalar, hukuk felsefesi disiplinin alanına girer²⁰. Çalışmanın bu kısmında devlet ile hukuk arasındaki ilişkiyi ele alan liberal teoriler şu şekilde kategorize edilebilir: Hukuk ile devlet arasında bağ kuran liberal teoriler ve hukuk ile devleti birbirinden ayıran liberal teoriler. Klasik liberalizm ile onun günümüzdeki temsilcisi olan minarşist liberteryen düşüncede hukuk ile devlet arasındaki bağın, ekseriyetle “tamamlayıcılık ilişkisi” üzerinden kurulduğu ileri sürülebilir. Buna karşın piyasa anarşizmi, hukuk ile devletin köken, nitelik ve işlev bakımından ayrı temellere oturduğu kabulünden hareketle, anarşist hukuka yönelir.

Piyasa anarşizminin temel argümanlarını sorgulayan Norman Barry, devletin tamamen bir cebir kurumu olarak açıklanmasını yetersiz bulur. Barry’e göre piyasa anarşistleri, devletin nasıl ortaya çıktığını da, devlet yönetiminin içeriğini de açıklayamamaktadır. Devleti yalnızca cebirle ilişkilendirmek, onun hukuk ve düzeni devam ettirmek gibi cebri olmayan yolları görmezden gelmek demektir²¹. Ayrıca devlet, cebir gücünü kendine tanınan saha içinde ve hukuk kuralları doğrultusunda kullanabildiği için, bir hırsız, gaspçı ya da cellat gibi konumlandırılmamalıdır.

Devleti hukuki bir siyasal kurum olarak kabul eden bu görüşün izlerini sözleşmecilere kadar sürmek mümkündür. Locke’un siyaset teorisi incelendiğinde, hukuk ile devlet arasında tamamlayıcılık ilişkisi kurduğu görülecektir. Devlet öncesi toplumda kurulan düzende insanlar, bir arada barış içinde yaşamın gerektirdiği temel kaidelere yani (doğal) hukuka sahiptirler. Ancak, barışçıl yaşamının (doğal hukukun) sürekliliğini sağlayacak mekanizmaya yani devlete ihtiyaç duyarlar. Hukukun tesisi, kişilerarası uyumsuzluklarda hakemlik yapacak devlet ile tamamlanacaktır²². Locke gibi önemli bir sözleşme kuramcısı olan Kant da hukuk ile devlet arasında güçlü bir bağ kurar. Ancak, hukuk ile devlet arasındaki ilişkinin niteliği tamamlayıcılıktan ziyade özdeşliğe daha yakındır. Lakin Kant’ın felsefesinde devlet, tepeden tırnağa hukukun emrindedir. Kant’ın ifadesiyle kökensel sözleşme, insanların “hukuksal durum altında” yaşamaya başlamalarından başka bir şey değildir²³.

20 Hukuk felsefesi içinde hukuk ile devlet arasındaki ilişki üçe ayrılarak ele alınmaktadır: Evrensel hukuk kurallarının varlığını ileri süren doğal hukuk geleneği, hukuk kurallarının kaynağını devletin yaptırım gücüne bağlayan hukuki pozitivizm ve hukuki normativizm. Bknz. Adnan Güriz, *Hukuk Felsefesi*, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2006.

21 Norman Barry, *Modern Siyaset Teorisi*, çev.: Mustafa Erdoğan ve Yusuf Şahin, Liberte Yayınları, Ankara, 2003, s. 69.

22 Locke, *a.g.e.*, s. III/19.

23 Immanuel Kant, “Yaygın Bir Söz Üstüne: ‘Teoride Doğru Olabilir, Ama Pratikte İşe Yaramaz,’ [Teori Ve Pratik] *Kant Felsefesinin Politik Evreni*, der.: Hakan Çörekçioğlu, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 36.

Söz konusu sözleşme öncesinde, vahşi ve sınırsız özgürlük vardır. Hukukun tesis edilmesi yani devletin varlığı, insanlara özgürlüklerini yaşama imkanı sunmaktadır. Kantçı siyaset anlayışında, a priori ilkelere dayanan kökensel sözleşme, cumhuriyet yönetimi altında hukukun hakimiyetini tesis edecektir.

Liberal felsefe içinde hukukla devlet arasında tamamlayıcılık ilişkisi kurana diğer bir düşünür grubu ise İskoç Aydınlanması filozoflarıdır. Hume, Hutcheson ve Smith'in öncülüğündeki İskoç Aydınlanmacıları, yerleşik toplumlardaki karmaşıklaşan ekonomik ilişkilerin, devleti zorunlu kıldığını ifade etmektedirler. Hume'un sosyal düzen anlayışında toplum, adalet ve mülkiyet kurumları birbirine bağlıdır; bunların hiçbiri diğer ikisi olmadan anlamlı değildir²⁴. Toplumun iktisadi ve sosyal ilişkilerinde mülkiyet ve adalet kurucu rol oynar, ancak, ekonomik gelişmenin belli bir aşamasının ardından devlet zorunlu olarak tabloya eklenmesi gereken bir kurumdur²⁵.

Liberal düşünce geleneği içinde devletin varlığına hukuksal bir meşruiyet kazandırmaya dönük teorilere hem Locke ve Kant gibi rasyonalistlerde hem de Hume, Smith gibi anti rasyonalist düşünürlerde rastlanmaktadır. Oysa piyasa anarşizmine göre, hukuk ile devlet bütünleştirilmeden önce her ikisinin kaynağının ve temel işleyiş ilkelerinin uyumuna bakılmalıdır. Piyasa anarşistlerine göre devlet, sözleşme ya da toplumsal bir ihtiyaç ile değil, istila ve/veya savaş sonucu ortaya çıkmıştır. Devletlerin doğuşu da yıkılışı da istila ya da savaşla gerçekleşir²⁶. Devletin kaynağı istila ve/veya savaşken, doğası/ilkesi ise cebir ilişkileridir. Hukukun kaynağı ise toplumdur, doğası/ilkesi ise kurallardan ibarettir. Hukuk, toplumun ve onu oluşturan üyelerinin hürriyetlerini ve barışçıl ilişkilerini sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu mekanizmadır. İstila ya da savaş gibi gayri ahlaki yollarla kurulan bir örgütlenmenin hukukun hakimiyetine girmesi, kendini hukukla sınırlandırması ve adalet dağıtması mümkün değildir.

Devletle hukuk arasındaki "tamamlayıcılık ilişkisi"nin minarşistler arasında da benimsendiğini söylemek mümkündür. Minarşistler, hukuk ile yargılama hizmetlerinin ancak devlet tarafından yerine getirilebileceğine dair savlarını sıralarken, piyasa tarafından sunulan hukuk ile yargılama hizmetlerinin üretebileceği sorunları da gündeme alırlar.

24 Mustafa Erdoğan "Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temeller," *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı: 56, 2009, ss. 10-11.

25 Melih Yüşüren, *İnsan Doğası, Sosyal Düzen ve Değişim: David Hume'un Sosyal ve Siyasal Felsefesi*, Ankara: Liberte Yayınları, 2013, ss. 366-377.

26 Franz Oppenheimer, *Devlet*, çev.: Alâeddin Şenel ve Yavuz Sabuncu, İstanbul: Engin Yayınları, 1997, s. 43; Gustave De Molinari, *Serbest Piyasa ve Güvenlik*, çev.: Gürkan Polat, İstanbul: Liber Plus Yayınları, 2016, s. 35; Murray Rothbard, *Eşitlikçilik: Doğaya Karşı İsyar*, çev.: Mustafa Acar, Ankara: Liberte Yayınları, 2009, s. 40.

Minarşizm, hukuk ile yargı sahasının devletin tekelinde olması gerektiğini hizmetin doğası gereği tabîi bulur. Devletin hukuk ve yargı sahasında tekel olması, dezavantaj değil aksine avantajdır. Ultra minimal devlet devlet taraftarı Ayn Rand'a göre, bireyler arasındaki anlaşmazlıkların olduğu kadar anlaşmaların da güvencesi olduğu için devlet vazgeçilmezdir. Rand, devleti anlaşmazlıkların çözüm mercii olarak gördüğü gibi süregelen toplumsal ve ekonomik düzenin de koruyucusu olarak tarif eder. Bu noktada, devletin sunduğu güvenlik ve hukuk hizmetleri olmaksızın, bireylerin özgürlüklerinin ve toplumun barışçıl ilişkilerinin sürdürülemeyeceğine dair Smithçi tezin Rand tarafından tazelandığı ileri sürülebilir. Hatta Rand bir adım daha ileri giderek, devletin hakemliği olmadığı gerçektir kavramının dahi belirsiz hale gelebileceğini, bunun da bireyler arasında bitmek tükenmek bilmeyen anlaşmazlıklara yol açabileceğini ileri sürer. Rand'a göre iki kişinin gerçeklik hakkındaki akıl yürütmesi farklılaştığında husumet yaratacağı için böyle bir problem zamana bırakılamaz; hakem devletten başkası olamaz²⁷. Rand'ın devlet tarafından sunulan hukuk hizmetlerine teslim ettiği şey, yalnızca anlaşmazlıkların çözülmesi değildir ayrıca farklı uslamalara karşı tek bir uslamamayı üstün kılarak, son hükmü vermektir. Konu anlaşmazlıklar olduğunda, Rand bireylerin iradelerini bir kenara koyarak devletin üstün iradesini belirleyici kılmaktadır. Toplumun çoğulculuğuna karşı devletin tekelini yeğlemektedir.

Diğer bir minarşist liberteryen Machan da devletin “son hüküm verici makam” niteliğini öne çıkarır. Bu niteliğiyle devlet, toplumdaki diğer tüm kurumlardan farklılaşır. Peki, toplum için son hüküm verici makamın önemi nedir? Machan bu durumu bir müsabaka alegorisi ile açıklar. Bir futbol ya da tenis müsabakasında gözetim ya da hakem zorunlu bir gereksinim değildir. Oyunun geçmişten günümüze kuralları belirginleştiği için takımlar, hakemsiz şekilde oyunu oynayabilirler. Günlük hayatta insanlar söz ve/veya anlaşma yoluyla ilişkilerini sürdürebilir, resmi kontratlara gerek duymazlar. Machan böylelikle kuralların hâlihazırda var olduğunu ve genel olarak bireylerin ona uyduğunu üstü kapalı olarak belirtmiş olur. Ancak herhangi bir maç hakemsiz de idare edebilmesine rağmen büyük turnuvalar hakem gözetimi altında gerçekleşir. Çünkü menfaatlerin büyük, çatışma ihtimalinin daha yüksek bir olasılık taşıdığı durumlarda resmi sözleşmelere ve mahkemelere ihtiyaç duyulur²⁸. Böylelikle insanların geçmişten günümüze dek getirdiği kurallara ekseriyetle riayet ettiklerini ancak bazı kritik zaman ve koşullar-

27 Ayn Rand, “Hükümetin Doğası”, *Kapitalizm Bilinmeyen İdeal*, (çev. Nejdet Kandemir), İstanbul: Plato Yayıncılık, 2004, s. 438.

28 Machan, *a.g.e.*, s. 63.

da kuralları işletecek bir mekanizmanın kaçınılmaz olduğu dile getirilmek istenir. Machan'ın son hüküm verici makam argümanı, doğal hukuk kuramcılarının John Locke'un kuralları işletmek ve hakemlik yapmak üzere sivil yönetimi meşru kılmasına benzemektedir. Ancak, büyük maç ya da dava örneğinden hareket edildiğinde, bireyler arasındaki anlaşmazlıklar taraflar arasında tatmin edici şekilde sonuçlanmadığı takdirde tahkime ya da üst mahkemeye gitmeleri söz konusudur. Menfaatlerin ve çatışmanın yüksek olması, mahkemenin görüldüğü yerle değil dava konusuyla ilgilidir.

Anarşist perspektiften yaklaşıldığında hukuk ile devlet arasındaki bağ, zorunlu değildir; ayrıca sorun üretmeye meyillidir. Aradaki ilişki devleti değil fakat hukuku zedelemektedir. Birkaç başlık altında devletli hukukun üretebileceği sorunlar ele alınabilir.

Tektipleşmiş Hukuk. Minarşizm, şüphesiz pozitivist hukuk anlayışını benimsediği gibi devleti ve yasalarını hukukun kaynağı olarak kabul etmez. Ancak, hukukun tesisi ve yargı yetkisi devlet tekeline bırakıldığında, hukuk kuralları tektip hale gelir. Devlet eliyle benimsenen hukuk kodu, diğerlerini geçersiz kılmaktadır. Minarşistler, bu durumu toplumun barışçıl ilişkilerinin devamı için olumlu sayma eğilimindedirler. Anarşistler ise tektipleştirilmiş hukukun, toplumun çoğulcu doğasıyla uyumlu olmadığını ileri sürerler. Uzun insanlık tarihi içinde toplumların barış halinde yaşamalarına rehberlik eden evrensel kaideler üzerinde uzlaşma olmakla birlikte toplumların doğasında barındırdığı çeşitlilik, onun bireyler arası ilişkilerine de yansımaktadır. Toplumlar gibi hukuk da çoğulcu yapıya sahiptir. Anarşist hukukçu Bruce Benson iki hukuku karşıtlık içinde temellendirir. Buna göre ilki kendiliğinden doğan düzenin hukukuyken diğeri baskıcı bir hukuksal düzendir. Kendiliğinden doğan düzende hukuk, toplumun varoluşundan itibaren bireylerarası ilişkilerden çıkan pratiklerle şekillenir²⁹. İster medeni ister ekonomik ilişlerde olsun kurallar, barışçıl bir yaşamı mümkün kılar hale kendiliğinden gelmiştir. Baskıcı hukuk ise devletin yasa yapma faaliyetiyle birlikte siyasal sistem içinde tektipleşmesidir. Devletin yasallığını arkasına alanların sesi, hukuk olacaktır. Gücü elinde bulunduranların elindeki hukuk gücü, toplumun geri kalanları için cebri meşru gösterme aracı haline dönüşme tehlikesi barındıracaktır. Benson'un ifade ettiği baskıcı hukuk, yalnızca mutlak egemenlik sahibi monarşiler ya da despotik yönetimlerde değil günümüz demokrasilerinde de varlığını koruyan bir problemdir. Benson'a göre otoriter

29 Bruce L. Benson, *The Enterprice Of Law, Justice Without State*, Pasific Research Institute, 1990, s. 76.

hukuk düzeni, doğası gereği toplumun bir kesimini diğerine karşı düşmanlığa sürükleyeceği için düzeni değil düzensizliği teşvik eder³⁰.

Minarşistlerin savlarında olduğu gibi insanlar ekseriyetle, herkese uygulanan objektif bir hukuk düzeninin olması görüşünde birleşirler. Yasak olan ile olmayan arasındaki ayırım belirginse ve kurallar herkes için açıksa, tek tip hukukun uygulanması sorun olmayacaktır. Ancak Han Hermann Hoppe de, tekçil hukuk olarak adlandırdığı devletli hukuk düzenin toplumun çoğulluğu ile uyumlu olmadığını iddia etmektedir. Toplum çoğul bir yapıyken, devlet doğası gereği tekildir. Toplum etnik köken, inanç, cinsiyet ve diğer pek çok unsur bakımından çeşitlidir; farklı hukuk kodları da buradan kaynaklanır. Toplumsal hareketlilik ve karmaşıklık çoğaldıkça aynı coğrafyada bulunmayan, aynı dili ve kültürü paylaşmayan insanlar arasında hukuksal sorunlar artarak çoğalmaktadır. Hoppe'nin farazi örneği üzerinden, bu görüşü ortaya koyabiliriz. Dini inancına göre Müslümanlar Kuran'ı Kerim'i, Katolikler Yeni Ahit'i, Musaviler ise Eski Ahit'i ve onların ürettiği toplumsal kaidelere göre aralarındaki hukuki sorunları çözmek isteyebilir. Farklı din ve cemaatlere ait kimseler arasında hangi hukuk kurallarının geçerli olacağına ilişkin sorun çıkma ihtimali yüksektir. Yalnızca dini değil başka kültürel, etnik farklılıklar da toplum için hangi hukuk kodunu geçerli kılacağına dair problem üretmektedir. Hukukun devlet eliyle tektipleşmesi, sorunu çözmemekte, yalnızca derine itmektedir. Oysa yargı hizmetlerinde tek bir hukuk kodunun dayatılması yerine farklı kesimlerin hukuk kodları arasında uzlaşma sağlanmalıdır³¹.

Hukukun Yozlaşması. Devletin hukuka değil de hukukun devlete tabi olması, hukukun evrensel kaidelerinin yürütülmesine zarar verebilir. Anarşist bir perspektiften bakıldığında, devlet de tıpkı diğer toplumsal kurumlar gibi birkaç kişinin kararları ile idare edilen bir örgütlenmedir. Özellikle siyasal erkin erkin en güçlü şekilde tecelli ettiği yürütme organına bakıldığında durum daha da açıktır. Siyasal iktidarı sınırlandıran yazılı kaideler ne kadar etkili olursa olsun, hukuka ve hukukun evrensel kurallarına müdahale edilmesi, siyaset pratiğinde her zaman mümkündür. Siyasal iktidar sahipleri, toplumun bir grubunu ya da kesimini yasa yoluyla menfaatlendirerek ve/veya gelir transferi yaparak kayırabilir; onları, avantajlı hale getirerek hukuk önünde eşitlik ilkesine zarar verebilir. Benzer şekilde iktidarı için tehdit gördüğü kişi ya da grupları da mağdur ederek cezalandırabilir. Oysa hukuk, en açık tanımıyla bireylerin meşru müdafaa haklarının kolektif organizasyonu-

30 Benson, a.g.e., s. 77.

31 Hans Hermann Hoppe, *Democracy The God That Failed, The Economics And Politics Of Monarchy, Democracy, And Natural Order*, New Brunswick: Transaction Publishers, 2007, s. 250.

dur³². Siyasal iktidarın elinde kayırma ya da cezalandırma aracına dönüştüğü vakit, hukuk amacından sapmış demektir. Toplumun barışçıl ilişkilerini sürdürerek yaşayabilmesinin önüne set çeker. Ünlü Fransız hukukçu Bastiat, yasaların temel hürriyetleri koruyarak adaleti tesis etmek yerine birilerine menfaat sağlayacak düzenlemeler yapıldığında yasal yağmanın gerçekleştiğini söyler³³. Bu durumda insanlar, emeklerini katarak hayatını kazanmaya çalışmak gibi meşakkatli bir yoldan gitmek yerine siyasal iktidara yakın durarak menfaatlerini koruma hatta artırma yolunu seçeceklerdir.

2.2. Anarşist Hukuk ve Yargı Hizmetleri

Anarşizm düzensizlik, kargaşa, kaos hatta barbarlıkla ilişkilendirildiği için hukuk ile birlikte anılmamaktadır. Pejoratif anlama maruz kalan anarşizm ile düzenlilik, süreklilik ve barışçıl ilişkilerin temeli olan hukuk düzeni, uyumlu görülmemektedir. Oysa piyasa anarşizmi perspektifi bu yaklaşımı devletçi bir zihniyetin ürünü olarak görür. Anarşizm düzensizlik değil kendiliğinden doğan düzendir; kargaşa, kaos ve barbarlık değil toplumların yüzyıllardır varlığını sürdürme biçimidir. Hukuk kurumu, toplumların içinden çıkmasına rağmen merkezileşen iktidarın elinde dönüşüme uğrayarak bireylerin özgürlüklerini korumak yerine tehdit eder hale gelmiştir³⁴. Bu sebeple, devletsiz bir hukuk mümkündür. Tek bir hukuk kodunun devlet tarafından dayatılması yerine çoğulcu bir niteliğe sahip hukuk kodlarının birarada olması, temel hürriyetlerin yaşanması için daha elverişli olacaktır.

Çalışmanın bu kısmında, hukukun uygulanması yani adalet ve yargı hizmetlerinin devletin tekeli örgütlenmesi olmaksızın piyasa koşullarında nasıl yerine getirileceği tartışmaya açılabilir. Anarşist hukukçu ve siyaset bilimciler, hukuk ve yargı hizmetlerinin rekabet eden acenteler eliyle piyasa düzeni içinde mümkün olabileceği önerisini getirirler³⁵. Piyasa düzeni içinde en basit mal ya da hizmetleri sunanlar, nasıl ki rakipleri ile hizmetin kalitesi üzerine yarış içindeyse, hukuk ve koruma hizmetlerinde de böyle bir yol izleyebilir. Böylece piyasa düzeninde adalet ve yargı hizmetlerinin yerine getirilmesi, piyasa aktörleri aracılığıyla mümkün olacaktır.

Murray Rothbard, adalet ve yargı hizmetlerinde rekabetçi piyasa düzenini açıklarken, halihazırda gerçekliği olmayan durumu, adım adım ele alarak,

32 Friedric Bastiat, *Hukuk*, çev.: Yıldırım Arsan, Ankara: LDT Yayınları, 1997, s. 2.

33 Bastiat, a.g.e., s. 8.

34 Bruce L. Benson, *To Serve and Protect Privatization and Community in Criminal Justice*, New York: New York University Press, s. 196

35 Roberta Modugno Crocetta, "Murray N. Rothbard'ın Anarko-Kapitalist Siyaset Teorisi," çev.: Mustafa Erdoğan, *Liberal Düşünce Dergisi*, sayı: 45/46, 2007, s. 217.

ileri sürülecek muhtemel eleştirilere de yanıt verir. Anarşist toplum, pek çok hukuk kodunun birarada var olabildiği bir düzendir. Ancak Rothbard, temel hürriyetlerin, barışçıl ilişkilerin ve çoğulcu hukukun kalıcı hale gelmesi için tüm hukuk kodlarının üzerinde var olması gereken tek bir liberteryen ilkeye vurgu yapar: Saldırmazlık Aksiyomu³⁶. Rothbard'a göre özgürlüğümüzün biricik kaynağı olan saldırmazlık aksiyomu, özgür bir toplumun varlığı için elzemdir. Saldırmazlık aksiyomuna göre, başkasının şahsına ve malına şiddet/zor uygulanmadığı müddetçe insanların tüm davranışlarında özgürlüğü esas olmalıdır. Saldırmazlık aksiyomu aracılığıyla, toplumda özgürlükler herkes için esas olacaktır. Böylelikle Rothbard, bireyin öz mülkiyetine yönelik tüm saldırıları, kimden ve/veya nereden gelirse gelsin, bertaraf eder. Saldırmazlık aksiyomu ekseninde piyasa toplumunda adalet ve yargı hizmetlerinin işleyişinde öne çıkan iki kurum vardır: Rekabet eden koruma acenteleri ve rekabet eden mahkeme düzeni.

Murray Rothbard, aynı bölge içinde birbiriyle rekabet eden koruma acentelerinin bireylere hem güvenlik hem de yargı sahasında hizmet verebileceğini ileri sürer. Piyasadaki diğer hizmetler gibi adliye hizmeti de süreklilik içerdiği için peşin abonelik ya da düzenli ödenen primlerle karşılanacaktır. Böylece bireyler haklarını aramak üzere devletin sunduğu hizmeti zorunlu olarak almak zorunda kalmayacaktır. Acenteler aracılığıyla özgür tercihleri ile seçtikleri yargıç ve mahkemeye gidebileceklerdir. Acenteler, tıpkı özel sigortacılık hizmetleri gibi adli işlem gerektiren durumlarda müşterilerinin haklarını koruyacaklardır.

Diğer bir kurum ise, rekabetçi mahkeme düzenidir. Rothbard'a göre mahkemeler, tekelci adalet sisteminden çıktığında, verdikleri kararlarda objektifliği ve dürüstlüğü koruma bakımından üstün hale gelecektir. Çünkü her bir mahkeme için ayakta kalmak önemli hale geleceği için davaların görüşülmesinde ve karara bağlanılmasında objektiflik ilkesine riayet edecek, adil olacak ve sanığın haklarına saygı gösterecektir³⁷. Şüphesiz rekabetçi mahkeme düzeninde de sonuçları itilafli olan ve benimsenmeyen sonuçlar da ortaya çıkacaktır. Rothbard'a göre sayıca daha az olan temyiz mahkemeleri de aynı şekilde en doğru kararı verme yönünde ün yaparak ayakta kalabilecektir³⁸. Rothbard, anarşist bir toplumda özel acentelerin ve mahkemelerin işleyişini farazi bir dava ile açıklama yoluna gider³⁹:

36 Murray Rothbard, *For a New Liberty: The Libertarian Manifesto*, Auburn: The Ludwig von Mises Institute, 2006, s. 27.

37 Crocetta, a.g.e., ss. 228-229.

38 Rothbard, *İnsan, İktisat, Devlet I-II*, çev.: Ahmet Uzun ve Ayşe Meral Uzun, Ankara: Liberte Yayınları, 2009, s. 894.

39 Rothbard, a.g.e., s. 895.

Her iki kişinin de ayrı koruma acentelerinde olduğu bir düzende A şahsı (X şirketi) B şahsı (Y şirketi) tarafından saldırıya uğradığını iddia ederse, A şahsı suçlamasına yönelik dosya ile birlikte X şirketinin mahkemesine başvurur. B şahsı da herhangi bir zor olmaksızın mahkemeye kendisini savunmak üzere davet edilir. Bu durumda iki seçenekte de sorun çıkmaz. B'nin suçsuz olduğu ya da B'nin suçunu kabul ettiği durumda sorun çıkmaz. Ancak B suçlamayı reddederse davayı kendi mahkemesine yani Y'ye götürebilir. Diğer bir seçenekte, piyasada temyiz davaları arasında verdiği kararlar bakımından öne çıkmış bir temyiz mahkemesine götürecektir.

Mahkemelerin verdiği yerinde kararlar, sonrakiler için emsal teşkil edecektir. Ayrıca serbest piyasa düzeninde mahkemeler anlaşmazlıkların sona erdirilmesi konusunda kendilerini geliştireceklerdir. Başarıları, müşterilerinin belirli konularda oluşturdukları yargı kararlarında dürüstlük, güvenilirlik ve hızlilik konusundaki şöhretlerine bağlı olacaktır⁴⁰. En yakın müşterileri de koruma acenteleri olacaktır. Özel bir örnek olarak idam cezası gibi riskli bir konu ele alınabilir. Zira hiçbir koruma acentesi, müşterisine idam cezasının verilmesini istemeyecektir. Friedman bu noktada mahkemelerin idam cezasına karşı olanlar ile olmayanlar şeklinde ayrışacağına ve davanın her iki tarafından da rızasıyla bu mahkeme türlerinden birine gideceğini belirtir. Burada sorun eğer taraflardan biri idam cezasına karşı diğeri ise idam cezasını onaylayan bir mahkemeye giderse ne olacağıdır. Bu noktada istenilen yasa elde edilemeyecektir⁴¹. Diğer bir olasılık da belirli durumlar için müşterilerin daha özel düzenlemeler talep edebileceğidir. Örneğin çöl ikliminde yaşayan insanlar suyun mülkiyet hakları ile ilgili olarak açık belirlenmiş yasalar isteyebilir. Diğer yerlerdeki insanlar, en iyi ihtimalle bunu gereksiz bulabilir. Böylece çölde yaşanan insanlar tek bir koruma ajansının müşterisi olmasını, mahkemeye gidecek her politikanın su konusunda iyi düzenlenmiş bir yasa olmasını tercih edebilirler.⁴²

Rekabet eden mahkeme düzenine ilişkin pek çok eleştiri ve itiraz yöneltilebilir. Bunlardan ilki, hizmetin piyasalaşması sonucunda bir koruma acentesine ödeme yapmayacak durumda olanların haklarının korunamaması problemidir. Günümüz mevcut düzeni içinde bireyler, devletin sunduğu güvenlik, hukuk ve yargı hizmetlerini vatandaş olmaktan kaynaklı tabî hakları saymaktadır ve bedel ödemeksizin bunlara sahip olduklarını düşünme eğilimindedir. Ancak, bu hizmetlerin hiçbirisi, bedelsiz sayılmaz. Piyasa kurumundan farklı olarak devlet, verilen hizmetlerin bedelini piyasa koşullarında açık hale getirmemekte, örtülü şekilde cebir yoluyla elde ettiği vergilerden sağlamaktadır. Gerek doğrudan vergilerle gerekse dolaylı vergiler eliyle toplumdaki herkes, bu hizmetlerin bedeline ortak olmaktadır; diğer yandan adalet talep

40 Friedman, *a.g.e.*, s. 117

41 Friedman, *a.g.e.*, s. 118.

42 Friedman, *a.g.e.*, s. 119.

eden kişi, belirli resim ve harçları ödeme mecburiyetindedir. Devletli toplum düzeni içinde de, bu bedeli ödeme imkanı olmayanlar, sanılanın aksine, ekonomik nitelikli her eylemi ile bu hizmetlerin bedelini ödemektedir. İster devletin eliyle isterse piyasa yoluyla olsun, bu hizmetlerin bir karşılığı vardır. Piyasada rekabet eden acenteler önerisinde, bireyler faydalanmadıkları bir hizmetin bedelini peşinen ödemek zorunda kalmaz. Bu hizmetlere ihtiyaç duyduğunda, mevcut öneriler içinden hizmetin niteliği ve bedelini takdir edecek çeşitliliğe sahip olacaklardır. Bu noktada Rothbard, piyasa koşulları içinde bir ya da birkaç finansman yönteminin benimseneceğini belirtir. Bunlardan biri kişilerin güvenlik ve sigorta hizmetlerini tedarik ettiği acentelere ödedikleri düzenleri primlerin içine yargı hizmetlerinin de katılması şeklinde gerçekleşebilir. Diğer bir finansman yöntemi de, yargı hizmetine sıklıkla başvurmayanların, sadece başvurduğunda ödeme yapması şeklinde olabilir⁴³.

İkinci itiraz, rekabet halindeki mahkemelerin adaleti en yüksek teklif verenin lehine satma ihtimalidir. Devletin tekeli adalet ve yargı hizmetlerinde, mahkemelerin bağımsız halk adına yargı yetkisini kullandığı ve objektif olduğu düşünülür. Demokratik rejimlerde, siyasetin hukuk üzerinde tahakküm kurmasını engellemek üzere kurumsal mekanizmalar üretilmiştir. Ancak, yine de pratikte aksi yönde örneklerle rastlamak mümkündür. Piyasa düzeninde rekabet eden mahkeme düzeninde, onları objektif karar vermeye zorlayan temel saikler bulunmaktadır. Rekabet eden mahkeme düzeni, geçici bir uygulama olmayacağı için, toplum nazarındaki itibarını koruma yönündeki tutumunu taze tutmalıdır. Verilen hükümler objektiflikten uzaklaşarak güçlü ve zengini kollamaya yöneldiği takdirde, mahkeme olarak varlığını ve ömrünü kısaltmış olacaktır. Ayrıca ilk düzeyde olduğu gibi üst düzey mahkeme düzeninde de çok sayıda istinaf mahkemeleri faaliyet göstereceği için, objektiflik kriterine uyum sağlanacaktır.

Sonuç

Bu çalışmada, çağdaş liberteryen bir akım olan piyasa anarşizmi felsefesinin devletsiz (piyasa) toplum önerisi ele alınmaktadır. Devletsiz bir toplumda, özellikle güvenlik hizmetlerinin, hukuk ve yargı hizmetlerinin nasıl ve hangi kurumlar eliyle yerine getirileceği konusu öne çıkmaktadır. Sınırlı devlet taraftarı liberteryenizm, dış güvenlik, hukuk ve yargı hizmetleri için varlığını zorunlu sayar. Piyasa anarşizmi ise, güvenlik ve yargı hizmetlerinin devletle beraberliğinin zorunlu değil sorunlu olduğu savını

43 Rothbard, Murray, *For a New Liberty: The Libertarian Manifesto*, Auburn: The Ludwig von Mises Institute, 2006, s. 276.

sahiplenir. Piyasa anarşizmine göre devlet güvenlik hizmetlerine el attığında, bireyleri değil kendi güvenliğini koruma peşinde olur. Devlet hukuk ile yargı hizmetlerine el attığında, hukuk ve yargıyı kendisine karşı işlenen suçları tescillendirmek, suçlu saydığı kişi ya da kişileri cezalandırmak üzere kullanır.

Devlet ile güvenlik ya da devlet ile hukuk arasındaki sorunlu birlikteliğin sebebi, bu sahaların toplumların barışı için gerekli olmaması değildir. Sorun bu hizmetlerin teslim edildiği devlet kurumunun doğasından kaynaklanır. Zira devletlerin doğuşu ve yıkılışı, insanların tutsaklığına ve/veya ölüme neden olan istila ve savaşa dayandığı için gayri ahlakidir. Toplumda hiçbir kişi ya da gruba tanınmayan şiddet kullanma tekeli, bu konuda sicili kötü olan devlete tanınmıştır. Klasik liberalizm ve minarşizm, bu gücü sınırlandırmak üzere pek çok kural ve mekanizma üretmiştir. Lakin tüm bunlara karşı devlet, birey ve toplum üzerindeki gücünü artırmaktadır. Tekel olmasından dolayı güvenlik ve yargı hizmetleri, devlet erkinin sorgulanamaz kısmında kalmayı sürdürmektedir.

Piyasa anarşizmi, toplumun üyelerine zorunlu olarak bedelini ödedikleri ancak hiçbir şekilde kendi ihtiyaçlarına göre düzenleme imkânı bulamadıkları hizmetlerdeki tekeli göstererek, piyasa yoluyla çözüm önerisi getirir. Güvenlik ile yargı hizmetlerinin piyasalaştırılması, diğer tüm hizmetler gibi piyasa koşullarında birbiriyle rekabet eden acenteler ya da güvenlik şirketleri fikrine dayanır. Şüphesiz hipotetik bir öneriden ibaret olan piyasa toplumunda öngörülemeyen çeşitli sorunlar çıkabilir. Devletsiz düzende de bireylerin yaşam, mülkiyet ve hürriyetlerine yönelik tehdit ve şiddet olabilir. Serbest piyasa düzeni cebirin olmadığı bir ütopya değildir. Ancak cebir kullanımının süreklilik ve kurumsallık kazanmadığı bir toplumsal düzene işaret etmesi bakımından önem arz eder.

Kaynakça

- BASTIAT, Friedric, *Hukuk*, çev.: Yıldırım Arsan, Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 1997.
- BARRY, Norman, *Modern Siyaset Teorisi*, çev.: Mustafa Erdoğan ve Yusuf Şahin, Ankara: Liberte Yayınları, 2003.
- BENSON, Bruce L., *The Enterprice of Law, Justice Without State*, Pasific Research Institute, 1990.
- BENSON, Bruce L., *To Serve and Protect Privatization and Community in Criminal Justice*, New York: New York University Press, 1998.
- BREWSTER, L., The Impossibility of The State, *Journal Of Libertarian Studies*, Vol. 16, No: 3, 2002, ss. 19-34.
- BUCHANAN, James M., *The Demand and Supply of Public Goods*, Rand Chicago: Mcnally & Company, 1968.
- CROCETTA, Roberta Modugno, "Murray N. Rothbard'ın Anarko-Kapitalist Siyaset Teorisi", çev.: Mustafa Erdoğan, *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı: 45/46, 2007, ss. 213-232.
- ERDOĞAN, Mustafa, "Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temeller," *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı: 56, 2009, ss. 7-31.
- FRIEDMAN, David, *The Machinery of Freedom: Guide to a Radical Capitalism*, Chicago: Open Court, 1995.
- HAAR, Edwin Van De, *Classical Liberalism and International Relation Theory: Hume, Smith, Mises and Hayek*, New York: Palgrave Macmillian, 2009.
- HIGGS, Robert, "Government Protect Us?" *Independent Review*, Vol: 7, No: 2, 2002, ss. 309-313.
- HOPPE, Hans Hermann, *Democracy The God That Failed, The Economics and Politics of Monarchy, Democracy and Natural Order*, New Brunswick: Transaction Publishers, 2007.
- HOPPE, Hans-Hermann, "Fallacies of the Public Goods Theory and The Production of Security," *The Journal Of Libertarian Studies*, Vol. 9, No.1, 1989, s. 27-46.
- KANT, Immanuel, "Yaygın Bir Söz Üstüne: 'Teoride Doğru Olabilir, ama Pratikte İşe Yaramaz,' [Teori Ve Pratik] *Kant Felsefesinin Politik Evreni*, Der. Hakan Çörekçioğlu, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, 17-56.
- LOCKE, John, *Hükümet Üzerine İki İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme*, çev.: Fahri Bakırcı, Babil Yayınları, Ankara. 2004
- MACHAN, Tibor R., "Reconciling the Anarchism and Minarchism," *Anarchism/Minarchism: Is a Government Part of a Free Country?* Ed.: Roderick T. Long and Tibor R. Machan, Asgate Publishing Company, Burlington, 2008, s. 59-84.
- MISES, Ludwig von., *Sosyalizm*, çev.: Yusuf Şahin, Liberte Yayınları, Ankara, 2007.
- MOLINARI, Gustave De, *Serbest Piyasa ve Güvenlik*, çev.: Gürkan Polat, İstanbul: Liber Plus Yayınları, 2016.
- OPPENHEIMER, Franz, *Devlet*, çev.: Alâeddin Şenel ve Yavuz Sabuncu, İstanbul: Engin Yayınları, 1997.
- RAND, Ayn, "Hükümetin Doğası", *Kapitalizm: Bilinmeyen İdeal*, çev.: Nejdet Kandemir, İstanbul: Plato Yayıncılık, 2004, s. 435-446.
- ROTHBARD, Murray, *For a New Liberty: The Libertarian Monifesto*, Auburn: The Ludving von Mises Institute, 2006.

- ROTHBARD Murray, *İnsan, İktisat, Devlet I-II*, çev.: Ahmet Uzun ve Ayşe Meral Uzun, Ankara: Liberte Yayınları, 2009.
- ROTHBARD, Murray, *Eşitlikçilik: Doğaya Karşı İsyân*, çev.: Mustafa Acar, Ankara: Liberte Yayınları, 2009.
- TANNEHILL, Moris & Linda, *The Market For Liberty*, Lansing: Mı: Self-Published, 1970.
- YÜŞÜREN, Melih, *İnsan Doğası, Sosyal Düzen ve Değişim: David Hume'un Sosyal ve Siyasal Felsefesi*, Ankara: Liberte Yayınları, 2013.
- WALTER, Andrew W., "Adam Smith and the Liberal Tradition in International Relations," *Classical Theories of International Relations*, ed.: Ian Clark and Iver B. Neumann, Houndmills: Macmillian Press, 1996, ss.142-172.